

ساماندهی سیمای شهری در راستای بهبود کیفیت زندگی شهر ملایر

تاریخ دریافت مقاله: ۹۶/۱۲/۲۱

تاریخ پذیرش نهایی مقاله: ۹۷/۰۳/۲۰

ربابه رجیبی امیر آباد (دانشجوی دکتری گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، واحد ملایر، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران)

بیژن رحمانی* (دانشیار گروه جغرافیا دانشگاه شهید بهشتی تهران، ایران)

چکیده:

سیمای شهری در تعریف شخصیت عملکردی فضاها نقش مهمی ایفا میکند و در چگونگی روحیه‌ی شهر و مردم بسیار موثر است. شهر ملایر طی چند دهه اخیر با رشد فزاینده جمعیت و گسترش فیزیکی بی رویه روبرو بوده که همین امر موجب دوگانگی شکل شهر به صورت بافت قدیم و جدید شده و از طرف دیگر به دلیل نادیده گرفتن مبحث سیمای شهری در بافت های شهری و نبود مبلمان مناسب و یا عدم رعایت طراحی خوب در اینگونه بافت ها نه تنها منجر به زیبایی بصری نشده بلکه باعث گسیختگی در ساختار فضایی شهر براساس منظر بافت های شهری نیز شده است. این پژوهش بر آن است با نگاهی تحلیلی- محتوایی و با توجه به روش تحقیق علمی- توصیفی. پیمایشی خود از زاویه ای متفاوت به سیمای شهری توجه نماید و نقش و تأثیر آن را بر زندگی شهری و توسعه ترسیم کند.

از اثبات رابطه بین متغیر توسعه و متغیر بهبود زندگی شهری سیمای شهری نیز در این مقاله مطرح شده که داده ها از طریق مشاهده جمع آوری شده و در مدلی اثباتی- مقایسه ای و توصیفی، طراحی و به آزمون گذارده شده اند. شهر ملایر علیرغم هزینه های زیادی که صرف زیباسازی و بهبود کیفیت زندگی آن می شود متناسب با انتظارات مردم طرح نشده است و لزوم بازنگری در نگرش برنامه ریزان شهری احساس می شود. همچنین این نتیجه حاصل شده است که زندگی شهری بدون برخورداری از یک سیمای شهری مناسب کیفیت زندگی مناسبی را در شهر ملایر به ارمغان نخواهد آورد. از آنجایی که ملایر دارای قابلیت های گردشگری و توریستی است و با عنایت به اقلیم، فرهنگ و موقعیت خود و تأثیراتی که این شهر در غرب کشور دارد به مقوله سیمای شهری و ساماندهی آن کم تر پرداخته شده است.

واژه های کلیدی: ساماندهی، سیمای شهری، کیفیت زندگی، ملایر

مقدمه:

سیمای شهری مجموعه عناصر و نمادها و امکاناتی است که در شهر و خیابان و در فضاهای باز دیده می شود و برای استفاده عمومی کاربرد و رابطه نزدیکی با تک تک شهروندان نیز دارد. بسیاری معتقدند شهر یک اثر هنری بزرگ است هدف نهایی یک شهر ایجاد محیطی دلنشین و راحت برای مردمی است که در آن زندگی می کنند و چون در فضای شهری مردم بیش ترین وقت خود را مصرف می کنند. بیش ترین ارتباط را با محیط فیزیکی و غیر فیزیکی شهر دارند. از این نظر آرایش فضا و ایجاد امکانات و تسهیلات لازم در آن از اهمیت زیادی برخوردار است. از این زاویه وجود ابزارها و وسایلی چون نیمکت ها، ایستگاه های اتوبوس، علائم شهری، منابع نوری، صندوق های پستی، سطل های زباله، المان های تبلیغاتی و ... به راحتی و آسایش و زیبایی شهری کمک می کند.

بر این اساس سیمای شهری نقش بی واسطه ای در توسعه شهری و بهبود زندگی و نگرش شهروندان یک شهر به محیط شهری دارد. به عبارت دیگر هرچه مبلمان شهری بهبود یابد، شهروند هویت خود را در هویت شهرش همراه تر می بیند و سعی می کند قواعد زندگی شهری را بهتر رعایت کند و این باعث بهبود زندگی شهری و آرامش و احساس امنیت در زندگی شهری می شود. شهر به عنوان فضایی زنده در بستر محیط جغرافیایی تولد یافته، رشد می کند و به کمال می رسد. چرا که پدیده ای تاریخی- پرداخته عواملی است که گذشته و حال بر آن اثر گذاشته است. ساخت و استخوان بندی شهرها مطابق با شرایط محیط طبیعی و انسانی شکل می گیرد و با گذشت زمان انسجام و استحکام می یابد؛ لذا منطقی است قبل از هر چیز سراغ بستر طبیعی که شهر حیاتش را در دامان آن آغاز نموده برویم همچنین آگاهی از ویژگی های انسانی از گام های موثر در شناخت پدیده تحول و دگرگونی کالبد شهر است. هر فضای شهری طبق نیازهای روزمره ساکنین و در جواب به رشد و دگرگونی جامعه طی زمان شکل گرفته و تکامل یافته است.

۱- طرح مسأله:

رشد سریع شهرنشینی در دهه های اخیر و بی توجهی به ابعاد کیفی زندگی انسان، پیامدهای نامطلوبی بر سطح سلامت فردی و اجتماعی جامعه و زندگی شهری گذاشته است. سنجش وضعیت موجود کیفیت زندگی در شهرها با توجه به عوامل بیرونی نظیر فناوری تولید کیفیت، زیرساخت ها، روابط اجتماعی، نهادهای اجتماعی، محیط زیست را

مدنظر قرار می‌دهد. با وجود این اندیشمندان برنامه‌ریزی به‌ویژه برنامه‌ریزان شهری اعتقاد دارند برنامه‌ریزی‌ها باید همسو با بهبود کیفیت زندگی باشند. چون بهبود کیفیت زندگی در هر جامعه‌ای یکی از مهم‌ترین اهداف سیاست‌های عمومی آن جامعه است. در طول سه دهه اخیر کیفیت زندگی به‌عنوان جانشینی برای رفاه مادی به اصلی‌ترین هدف اجتماعی کشورهای مختلف تبدیل شده است. بنابراین شهر سالم با انسان‌های سالم معنا می‌یابد و هر دو موجب به وجود آمدن جامعه‌ای سالم و یویا خواهند شد. شهرنشینی به‌عنوان یکی از عوامل مهم تأثیرگذار بر سلامت فردی و اجتماعی شهروندان محسوب می‌شود به‌گونه‌ای که سلامت انسان‌ها تا حد زیادی تحت تأثیر وضعیت اجتماعی و اقتصادی و محیطی آن‌ها درگرو برنامه و اهدافی است که شهرها برای آن‌ها در نظر گرفته است و ارتقای سطح کیفیت زندگی شهری نیز درگرو ارتقای سطح سلامت است. با توجه به منابع معین، مدیران شهری می‌بایست بهینه‌ترین راه برای توزیع آن‌ها در راستای نیازها و اولویت‌های مردم بیابند. ارزیابی سیاست‌ها، رتبه‌بندی مکان‌ها، تدوین استراتژی مدیریت و برنامه‌ریزی در شهر کمک کرده و درک اولویت‌بندی مسائل اجتماعی برای برنامه‌ریزان و مدیران شهری به‌منظور ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان را تسهیل سازد. به‌منظور ارزیابی و کیفیت زندگی که می‌توان از نظر حمل‌ونقل عمومی، کیفیت فضا و نظم‌های معابر و احساس ایمنی در هنگام عبور و مرور، کیفیت پیاده‌روسازی برای معلولین و سالمندان، زیباسازی معابر و روشنایی شهر در شب به‌وسیله چراغ‌های تزئینی، تهیه نیمکت برای استراحت در سطح شهر، تهیه سطل زباله در مکان‌های پر تردد، خریداری زمین و یا ساختمان‌ها برای ایجاد فضای سبز داخل شهر نه جایگزینی فروش زمین‌ها، ایجاد فضای مناسب ورزشی در پارک‌ها و روشنایی مناسب و ایجاد امنیت در سه نقطه از پارک برای خانواده‌ها.

در نتیجه ارتقای کیفیت زندگی شهری و رفع مسائل و مشکلات و توزیع عادلانه امکانات در شهر نیازمند اقدامات مؤثر و برنامه‌ریزی هدفمند و متناسب با نیازهای شهروندان چون: اتخاذ تمهیداتی برای جلوگیری از ریختن زباله در رودخانه‌ها و کناره‌های شهر، رعایت استانداردهای شیب طولی معابر و کف‌سازی مناسب پیاده‌رو و برخی کوچه‌ها، توسعه فضای سبز و ارتقای کیفی پارک‌های شهری به‌منظور استفاده گروه مختلف اجتماعی از فضا به‌ویژه افراد معلول و سالخورده، تقویت بصری نقاط ویژه، نورپردازی و روشنایی در سطح شهر، انتخاب و طراحی مناسب مبلمان شهری معرف فرهنگ و هویت شهر، برگزاری کلاس‌های آموزشی در زمینه شناخت حقوق شهروندی و وظایف شهروندان به‌منظور ایجاد شهری سالم و پایدار،

استفاده از نظرات سازنده شهروندان در طرح‌ها و برنامه‌های شهر، ایجاد مدیریت کوچه‌ها و خیابان‌های شهر توسط خود مردم و پرداختن به امور عام‌المنفعه‌ای که موردعلاقه مردم است. در این پژوهش تلاش شده است چه پیوندی بین سیمای شهری از یک طرف و زندگی شهری از طرف دیگر وجود دارد. همچنین این موضوع نیز مطرح است که زندگی شهری بدون برخورداری از یک سیمای شهری مناسب کیفیت مناسبی نخواهد داشت. شهرملایر با توجه به هویت تاریخی و اجتماعی خود، نیازمند دگرگونی در اجزاء مختلف شهر به ویژه سیماشناسی آن است. این پژوهش به ویژگی‌های فعلی و آنچه که به یک سیمای شهر مناسب مربوط می‌شود و می‌تواند کیفیت زندگی شهری را برای ملایر مناسبتر نماید اشاره خواهد شد. شهر ملایر علیرغم هزینه‌های زیادی که صرف زیباسازی و بهبود کیفیت زندگی آن می‌شود متناسب با انتظارات مردم طرح نشده است و لزوم بازنگری در نگرش برنامه ریزان شهری احساس می‌شود.

۲- پیشینه پژوهش

در مورد سیمای شهری و نقش آن در زندگی شهری به شکل کلی مقالات و کتاب‌هایی وجود دارد که به برخی از آنها اشاره می‌شود.

مهمترین کتاب در زمینه سیمای شهری به زبان فارسی مربوط به کوین لینچ در سال ۱۳۷۲ به نام "سیمای شهر" و ترجمه منوچهر مزینی انتشارات دانشگاه تهران است. کوین لینچ استاد برنامه ریزی شهری در دانشگاه M.I.T بوده و در زمینه‌های متفاوت آموزش دیده است. او معماری را از فرانک لوید رایت آموخت و سپس آموختن را در زمینه‌های روان شناسی و مردم شناسی ادامه داد. او تأکید زیادی بر نظریه ادراک شهری دارد. او با آگاهانه محدود کردن خود در زمینه بصری، اصول ادراک علمی شهر را مورد پژوهش قرار می‌دهد و عوامل پایدار آن را که می‌باید در هرگونه پیشنهاد سازمان دهی لحاظ شود بیرون می‌کشد.

در این کتاب ضمن ارائه مفاهیم کلی به تقسیم بندی عوامل سیمای شهر پرداخته شده است این عوامل عبارتند از: راه، نشانه، لبه، گره، محله. در بخش دوم کتاب به مطالعه موردی سه شهر در آمریکا پرداخته شده است.

کتاب مبلمان شهری و طراحی شهری که توسط سازمان زیبا سازی شهرداری تهران تهیه و در سال ۱۳۹۲ چاپ شده نیز قابل توجه است. در این کتاب که به تعریف و آموزش

مفاهیم کلی مربوط به تجهیزات و امکانات شهری پرداخته، در سه فصل، مبانی مبلمان شهری؛ شامل تعریف، اهمیت و اهداف مبلمان شهری و همچنین آشنایی با عناصر مبلمان شهری، سیستم اطلاع رسانی و تابلوی راهنمای شهری، طراحی نرده و جداکننده ها، نشیمن یا نیمکت، سطل زباله شهری، ساعت شهری، ایستگاه تاکسی و اتوبوس و تبلیغات محیطی به مخاطبان کتاب ارائه شده است.

کتاب استانداردهای مبلمان شهری (قنبری، ۱۳۸۹) توسط شهرداری تبریز در سال ۱۳۸۹ منتشر و نوسنده آن ابوالفضل قنبری است در این کتاب نخست مختصری از تاریخچه مبلمان شهری بیان شده، سپس درباره معیارها و ملاحظات کلی و عمده در طراحی مبلمان شهری؛ تقسیم‌بندی کلی کفپوش‌ها؛ انواع باجه‌های تلفن؛ معیارهای ارزیابی و انتخاب نیمکت؛ انواع گلدان و گلجای؛ صندوق پست؛ پارکنیک دوچرخه و تاثیر رنگ در طراحی و چیدمان مبلمان شهری اطلاعاتی به دست می‌دهد.

مهران رضایی و حسین ذبیحی (۱۳۹۵) در مقاله ای با عنوان اثر سیمای شهر بر حس رضایت شهروندان در مدیریت شهری معتقدند نگاهی کوتاه و گذرا به سیمای شهرهای ایران، نشان می‌دهد، سال هاست این عامل غنای بصری که بخش پیوسته شهرسازی است از چشم برنامه ریزان، طراحان و مدیران شهری کشور دور مانده است. شهر ایرانی در گذشته با توازن و تعامل در صورت محتوا، معنویتی خاص را به انسان القاء می نمود، در حالی که شهر امروز القاء کننده بی نظمی، فشار روانی، ناهماهنگی، بی تناسبی، زشتی و از همه بدتر سیطره مادیت و کمیت بر زندگی انسان است.

همچنین کیانوش فرجی و قادر بایزیدی (۱۳۹۲) در مقاله خود با عنوان ساماندهی سیمای شهری خیابان فردوسی سنندج به این نتیجه رسیده اند که خیابان فردوسی سنندج از اولین خیابان‌های ساخته شده در این شهر در دوره پهلوی اول بوده و به سبب جایگاه تاریخی و اجتماعی در بافت مرکزی شهر، مرکزیت تجاری و شریانی بین میادین قدیم و جدید شهر (میدانهای انقلاب و آزادی) و پرتدد بودن از نظر حرکت سواره و پیاده، از نقش تعیین کننده ای در هسته مرکزی سنندج برخوردار است، لیکن با گذشت زمان نتوانسته اند به حفظ هویت خود دست یابند.

بررسی ادبیات تحقیق نشان می‌دهد که اهمیت بین سیما و منظر شهر و هویت تاریخی، انسانی و محیطی مورد تاکید همه صاحب نظران است. و غالباً بر این نکته اتفاق نظر وجود دارد که با گسترش و رشد سریع شهرنشینی و اختلاط معماری و شهرسازی

ایرانی و خارجی، سیما و منظر شهر دچار آسیب شده است. در این پژوهش نیز یکی از نتایج تحقیق دست یابی به موضوع فوق بوده است.

این پژوهش حاضر از دیدگاه سیما و منظر شهری به عنوان یکی از مولفه های کیفیت زندگی پرداخته و آن را مورد سنجش قرار داده است، ضمن آنکه این موضوع در شهر ملایر با توجه به هویت اجتماعی و محیطی تا کنون مورد مطالعه قرار نگرفته است.

۳- پرسش اصلی تحقیق:

مهمترین مشکلات و معایب در نابسامانی سیمای شهر ملایر چه عواملی هستند؟

۴- هدف پژوهش

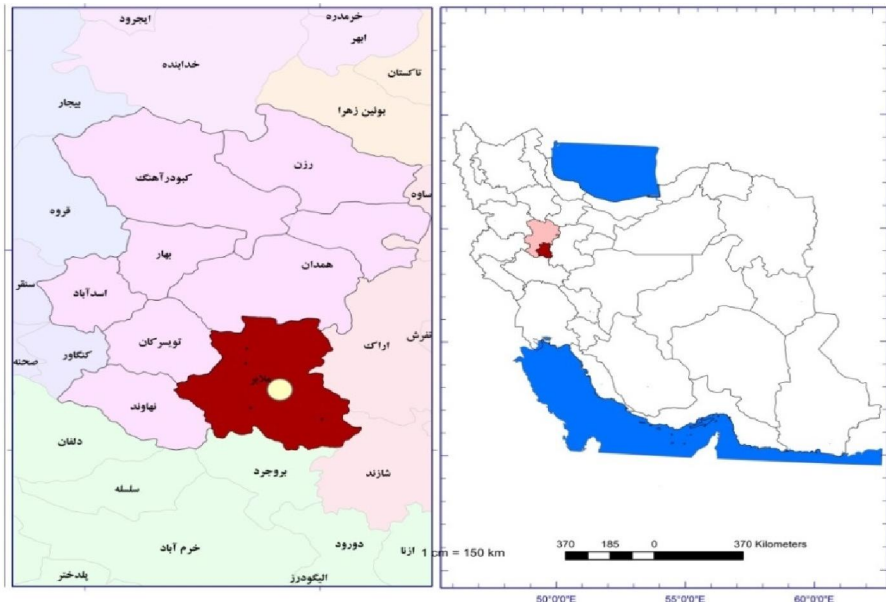
مهم ترین هدف های این تحقیق عبارتند از: ۱- شناخت رابطه عملی و مثبت بین سیمای شهری و بهبود کیفیت زندگی شهری، ۲- کشف رابطه معنادار بین افزایش مبلمان شهری و توسعه کیفیت زندگی شهری، ۳- یافتن رابطه معنادار بین رنگ و رنگ آمیزی سیمای شهری و کیفیت زندگی شهری، ۴- شناخت رابطه معنادار بین گرافیک شهری و زندگی شهری و احساس آرامش در شهر، ۵- کشف رابطه معنادار بین سیمای شهری مناسب، کافی و مطلوب و کاهش جرم، جنایت، ناهنجاری و ... در شهر،

۵- روش پژوهش و روش جمع آوری داده ها

روش پژوهش این تحقیق روش توصیفی، پیمایشی و مشاهده ای است. در این روش محقق با تهیه پرسش نامه و مصاحبه می کوشد به بررسی منطقه های مختلف شهر ملایر که دارای تفاوت در سیمای شهری هستند، بپردازد تا از نظر رویکرد شهروندان به کیفیت زندگی در شهر موضوع را بررسی نماید و نیز با مشاهده مستقیم در درون شهری نشان دهد هویت شهرنشینی با افزایش کیفیت مبلمان شهری رابطه دارد و روش های جمع آوری داده ها به ترتیب عبارتند از: پرسش نامه، مصاحبه، نظرسنجی و مطالعات کتابخانه ای و اینترنتی.

۶- موقعیت جغرافیایی شهر ملایر

شهر ملایر به عنوان دومین شهر بزرگ در جنوب شرقی استان همدان با مساحتی حدود ۲۰/۸ کیلومتر مربع در موقع ریاضی ۴۹ درجه و ۴۸ دقیقه طول شرقی و ۳۴ درجه و ۱۷ دقیقه عرض شمالی در ارتفاع ۱۷۳۷ متر از سطح دریا واقع شده است. و از نظر تقسیمات اداری- سیاسی کشور، مرکز شهرستان ملایر محسوب می‌شود.

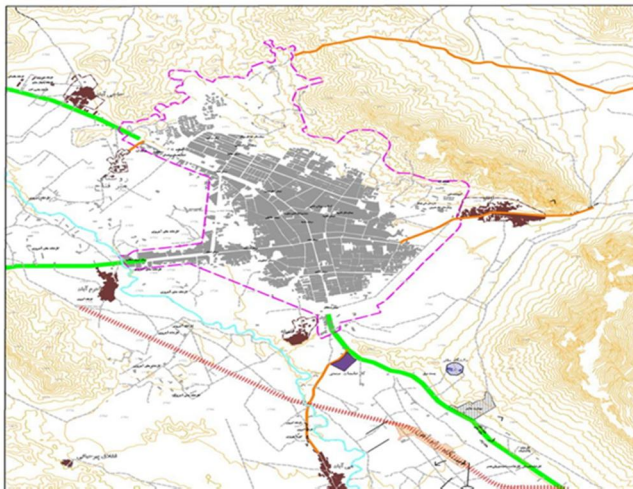
نقشه شماره (۱) موقعیت جغرافیایی شهر ملایر در استان همدان و کشور ایران را نشان می‌دهد.
منبع: نگارندگان

۷- نقش عوامل توپوگرافی بر سیمای شهر ملایر

شهر ملایر از نظر توپوگرافی بر روی مخروطه افکنه ای قرار گرفته که با جهت شمال به جنوب کشیده شده است. بهمین دلیل به جز بخش شمالی شهر که ارتفاعات کوه گرمه مشرف بر آن است محدودیت توپوگرافیکی دیگری دیده نمی‌شود. بطور کلی محدوده شهر ملایر را می‌توان با عناصر زیر باز شناخت:

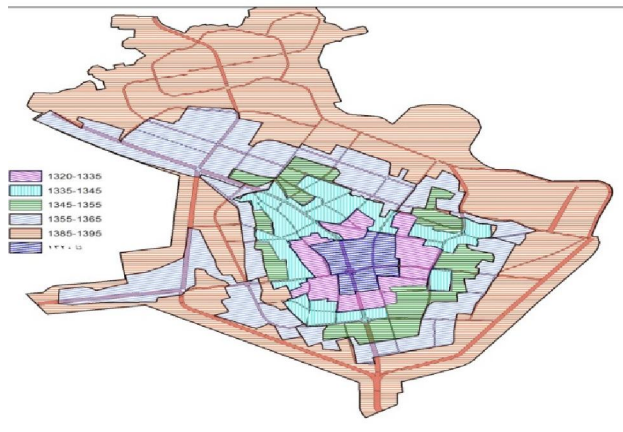
شمال: ارتفاعات کوه گرمه و تپه‌های جنوب این ارتفاعات
شمال شرق: میدان بهارستان (به طرف آبادی ازناو)

شرق: اراضی دامنه کوه سرده.
 جنوب شرق: جاده کمربندی جنوبی و اراضی زراعتی.
 جنوب: جاده کمر بندی جنوبی و اراضی زارعتی.
 جنوب غرب: پل رودخانه حرم آباد.
 غرب: جاده کمر بندی غربی ادامه جاده کمربندی جنوبی در کنار اراضی زراعتی.
 شمال غرب: مجتمع تفریحی دریاچه کوثر.
 در قسمت جنوب و جنوب غربی شهر، رقوم ارتفاعی در پایین ترین حد خود قرار دارد و به خط القعر دشت یعنی رودخانه حرم آباد منتهی می شود که در تمامی آبهای سطح شهر با توجه به شیب کلی از جهات مختلف به این سمت در جریان است.

نقشه شماره (۲) مورفولوژی شهر ملایر و تاثیر عوامل توپوگرافی
 منبع: نگارندگان

نقشه شماره (۳) مراحل توسعه شهر ملایر منبع: نگارندگان

۸- معماری و شهرسازی شهر ملایر و نقش آن در سیمای شهر:

تاریخ شهرسازی شهر ملایر نشان می دهد که این شهر در ابتدا به صورت یک مربع از ۵ محله مجزا تشکیل شده بود. که مجموعه های بازار، مسجد جامع، نهادهای دولتی در حد فاصل آنها بوجود آمده اند. این محله ها و خانه های قدیمی ملایر اکثراً متعلق به دوره قاجار است و از لحاظ طرح و سبک و پلان قابل قیاس با شیوه و سبک اصفهانی است که در دوره صفوی طرح رایج در معماری آن دوره بوده است و در شهرهای بزرگ این سبک تا اواسط دوره قاجار به ادامه پیدا می کند و در شهرهای کوچک از جمله ملایر تا اواخر دوره قاجار شاهد استفاده از سبک اصفهانی در معماری خانه های قدیمی هستیم. یکی از دلایلی که شیوه اصفهانی در دوره قاجار ادامه پیدا نکرد را می توان در تأثیرپذیری از معماری فرنگ دانست.

معماری خانه های قدیمی شهرستان ملایر ادامه شیوه به سبک اصفهانی را تا اواخر دوره قاجار حفظ کرده اند و از لحاظ طرح و پلان تشکیل شده اند از اندرونی، بیرونی، خانه های خدمه، هشتی، اتاق های گوشوار، حوضخانه، اصطبل و غیره. با گذشت زمان و افزایش جمعیت توسعه شهر ملایر به سمت بیرون و خارج از برنامه ریزی با توجه به موقعیت زمین و تاثیر گذاری صاحبان قدرت و همچنین مسأله وقف رخ داده است.

امروزه یکی از عوامل هویت یابی شهری، هویت کالبدی شهر است، شاید به جرأت بتوان گفت که هویت کالبدی یک شهر را سیمای آن ترسیم می کند. این سیمای شهری محصول زمان خاصی نیست بلکه تحولی زنده و تداوم یابنده در طول حیات شهر است. در

کالبد و سیمای شهر خطرات جمعی شهروندان و حافظه تاریخی شهر مستتر شده‌اند و با گذر زمان روایتگر گذشته و هویت شهر به نسل‌های بعدی خواهند بود. با این حال آنچه در ملایر امروز مشهود می‌باشد نبود سبک و قاعده‌ای خاص در زمینه پرداختن به مسائل مرتبط با سیمای شهری است. فراروندی که آشفتگی و نابسامانی را در سیمای شهری سبب شده و از این زاویه تأثیر نامطلوبی را به صورت خودآگاه و ناخودآگاه بر حوزه‌های ادراک روانی شهروندان و نیز روان‌شناسی محیطی بر جای گذاشته است.

تصویر شماره (۱) نمای از معابر بخش مرکزی شهر
مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان زمستان ۱۳۹۵

۹- بررسی وضع موجود سیمای شهر ملایر

۹-۱- فضای شهری

فضای شهری بخشی از فضاهای باز و عمومی شهرها هستند که به نوعی تبلور ماهیت زندگی جمعی می‌باشند، یعنی جایی که شهروندان در آن حضور دارند. فضای شهری صحنه‌ای است که داستان زندگی جمعی در آن گشوده می‌شود. این فضا می‌باید توسط سازمانی عمومی (در نمونه ایران شهرداری‌ها) اداره شود تا در جهت منافع عمومی و جامعه مدنی آن را اداره و نیازهای آن را تأمین کند. بنابراین شرط اساسی برای اینکه یک فضای عمومی، فضای شهری تلقی شود این است که در آن تعامل و تقابل اجتماعی صورت گیرد. کاربرد عمومی فضاهای شهری ایجاد آرامش، سرگرمی و محلی برای گردش، فراهم آوردن ارتباط و زمینه معاشرت، و امکان تردد می‌باشد. و از آن جایی که در عین حال هیچ‌تک عملکرد خاصی به آنها مترتب نیست، استعداد پذیرش تمام این کاربری‌ها را با هم یا به

صورت‌گزینشی دارند لذا وجود این فضاها برای پیشگیری از درماندگی، افسردگی، گوشه‌گیری و خشونت، بسیار مؤثر و حتی ضروری است. وانگهی این فضاها می‌توانند موقعیتی برای رشد خلاقیت به وجود آورده و محیطی تفریحی و سازنده در یک مجموعه شهری باشند تا زمینه‌ای را فراهم سازند که هر انسانی برای درک موقعیت خود به آن نیاز دارد.

۹-۱-۱- نگاه‌ی به انواع فضاهای شهری در شهر ملایر

۹-۱-۱-۱- میدان

میدان‌ها از اثر گذارترین فضاهای شهری در ذهنیت شهروندان هستند تا حدی که معمولا ساکنان یک شهر، مناطق مختلف شهرشان را توسط میدان‌ها از هم بازشناسی می‌کنند و ساده‌ترین راه آدرس دهی به یک غریبه را راهنمایی وی از طریق میدان‌ها به عنوان نقاط شاخص شهری می‌دانند. از این جهت است که در تصویر ذهنی شهروندان انواع میدان‌ها در شهر حکم گره‌های پرننگی را دارند. این میدان‌ها می‌توانند شهری یا محلی و یا نقش تشریفاتی داشته باشند. در این میان فلکه‌ها هستند که به وفور در شهرها یافت می‌شوند و کم‌کم جایگزین میدان‌ها شده‌اند، در حالی که باید میان آنها با میدان‌ها تفاوت قائل شد.

وضع موجود میادین شهر ملایر

به طور کلی هرچه به مرکز شهر نزدیک‌تر می‌شویم وضعیت میدان‌های شهر آشفتگی بیش‌تری را نشان می‌دهند نبود برنامه‌ریزی در زمان توسعه فیزیکی شهر و تغییرات بافت‌های شهر ملایر فرسوده قدیمی به بافت مدرن و جدید طی دهه‌های گذشته موجب شده تا میدان‌های مرکز شهر جوابگوی تراکم جمعیت و با آن تراکم ترافیک به ویژه در ساعات اوج شلوغی نباشند از سویی در طراحی و ساخت این میدان‌ها به فرهنگ بومی شهر و عناصر اقلیمی موقع و موضع آن توجه خاصی صورت نگرفته به گونه‌ای که میدان‌ها فاقد المان‌های مناسب با فرهنگ بومی شهر می‌باشند (میدان‌هایی مانند میدان بابک، استاندارد و فخریه) و یا به طور کلی هیچ‌گونه المانی ندارند مانند میدان‌های بهارستان، آزادگان، عارف.

آسیب شناسی میدان های شهر ملایر

- عدم تناسب محوطه کاری های فضای سبز در اغلب میدان ها با سایر مبلمان آن
- عدم وجود جذابیت و نورپردازی مناسب (برخورداری از منابع نوری پایه بلند که در روز موجب شده تا منظره
- میدان را شلوغ و پرتراکم نشان دهد)
- عدم پارتیشن بندی و طراحی مناسب محوطه های تخصصی و استفاده از عناصر مبلمان شهری مناسب با توجه به وضعیت آنها (میدان کوثر)
- کاشت بیش از حد درخت در اغلب میدان ها و مستور شدن فضای میدان و المان های موجود
- نداشتن آب نماهای مناسب با فواره ها و نورپردازی آن ها در شب به منظور جذابیت بیش تر میدان ها
- فرسوده و قدیمی بودن جدارهای چهارگوش میدان ها (جدید و به روز بودن کاربری ها در اطراف میدان همچون کاربری های تجاری بر جذابیت هر چه بیش تر میدان ها می افزاید)

۹-۱-۱-۲- شبکه بندی خیابان ها و معابر پیاده

از لحاظ سیستم شبکه بندی و مشخصات معابر و تقاطع ها (طول، عرض، شیب و...): به طور کلی ساختار شبکه بندی یک شهر از نظر هدف و نوع استفاده جهت جابجایی مسافر و کالا به دو گروه تقسیم می شود که به منظور بیان کیفیت جابجایی در آن صورت می گیرد تا در مطالعات وضع موجود و طراحی شبکه آتی شهر با شناخت دقیق نیازهای مربوط به شبکه، بتوان برای رفع مشکلات آتی برنامه ریزی کرد.

تصویر شماره (۲) نمای از معابر خیابان شهدا مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان زمستان ۱۳۹۵

سیمای معابر شهر ملایر

معابر شهر که شامل بلوارها، خیابان‌ها، کوچه‌ها، بن بست‌ها و پیاده‌روها می‌باشد. سیمای شهری خیابان‌های شهر ملایر از نظر وضعیت پیاده‌روها درحالت بسیار نامطلوب قرار گرفته‌اند و همگی دارای کفیوش‌های بسیار نامناسبی می‌باشند عرض پیاده‌روها بدلیل عدم عقب‌نشینی کاربرهای مختلف بالاخص مغازه‌ها از موقعیت نامطلوبی برخوردار است خصوصا درخیابان شهید طلوعی قسمت‌های زیادی از خیابان اراک و خیابان‌های شهدا و بروجرد.

آسیب شناسی معابر شهر ملایر

- ۱- نبود سنگ‌فرش مناسب در همه معابر به ویژه پیاده‌روها
- ۲- قرارگرفتن تیر برق‌های درخشان در وسط اکثر پیاده‌روها و جوی آب و مکان‌یابی نامناسب آن‌ها
- ۳- نداشتن جدول‌های مناسب در پیاده‌روها به دلیل فرسودگی و قدمت آن‌ها
- ۴- شبکه‌یابی درختان از وضعیت مطلوبی برخوردار نیستند
- ۵- عدم سطل زباله‌های شهری در کوچه و محل زندگی شهروندان
- ۶- عدم روشنایی مناسب در معابر به ویژه خیابان‌ها و کوچه‌ها و فرسوده بودن اکثر تیربرق‌ها و مکان‌یابی نامناسب و نامنظم آن‌ها و پنهان شدن تیربرق‌ها و روشنایی آن‌ها به وسیله درختان به جهت قدمت آنها
- ۷- نبود سرپوش‌های مناسب آهنی جهت رفع آلودگی و پرشدن جدول‌ها از زباله
- ۸- نبود جدارهای مناسب مغازه‌ها که اکثر به صورت بافت قدیمی با کره‌کره‌های قدیمی و سایبان‌های پارچه‌ای می‌باشند
- ۹- وجود سد معبر در همه خیابان‌ها که یکی از معضلات اساسی به ویژه در قسمت مرکزی شهر ملایر می‌باشد
- ۱۰- بافت قدیمی و فرسوده کاربریهای مختلف در حاشیه معابر اصلی شهر و خیابان‌های اصلی در مرکز همچون خیابان شهدا، بروجرد و اراک
- ۱۱- مکان‌گزینی نامناسب کاربری‌ها در حاشیه معابر به ویژه در قسمت مرکزی شهرملایر
- ۱۲- نبود تابلوهای تبلیغاتی یکدست و تراکم شلوغی آن‌ها و همچنین رنگ آمیزی متضاد با بافت و سازمان بومی شهر

- ۱۳- وجود تاسیسات و تجهیزات شهری فرسوده در حاشیه خیابان‌ها به ویژه در قسمت مرکزی شهر ملایر
- ۱۴- استفاده نکردن از عناصر مبلمان شهری همچون آبنما، پایه چراغ، نیمکت‌ها و سطل زباله‌های مناسب با رنگ آمیزی شاد و... در بلوارهایی همچون بلوار پارک، نبوت و بلوارهایی که قابلیت جذابیت بیش تر را دارند.
- ۱۵- عدم رنگ آمیزی یکنواخت و نامناسب عناصر مبلمان شهری در سطح شهر همچون ایستگاه‌های اتوبوس، سطل زباله
- ۱۶- نبود خط‌کشی‌های مناسب معابر
- ۱۷- عدم وجود پارکینگ‌های مناسب عمومی در قسمت مرکزی شهر ملایر
- ۱۸- تمرکز مراکز اداری و تجاری در قسمت مرکز شهر ملایر
- ۱۹- نداشتن پل‌های هوایی در خیابان‌های پر تراکم
- ۲۰- ناهماهنگی در رنگ‌آمیزی عناصر مبلمان شهری مانند کیوسک تلفن، تابلوهای تبلیغاتی و صندوق صدقه وجود بافت فرسوده و قدیمی در اکثر خیابان‌ها به ویژه خیابان شهدا، اراک و بروجرد.

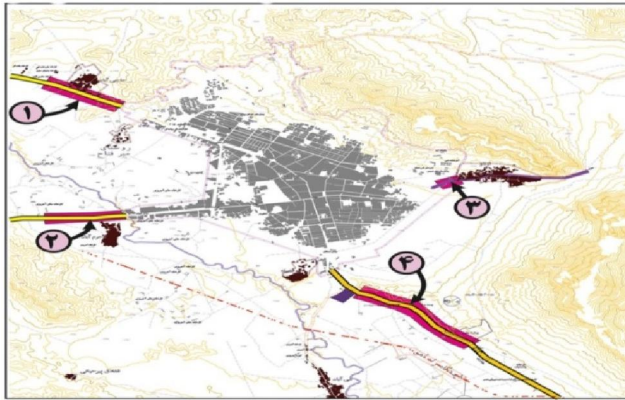

تصویر شماره (۳) نمای از معابر خیابان شهدا
مأخذ: مطالعات میدانی نگارندگان زمستان ۱۳۹۵

۹-۱-۱-۳- ورودی های شهر

ورودی هر فضا اولین مکانی است که با حضور در آن خصوصیات کلی فضا، آداب ورود، حد خصوصی و عمومی بودن و سایر ویژگی های فضا کشف می شود. ورودی بیش از هر چیز، مفصلی برای اتصال دو مکان است و نه تیغه ای برای تفکیک آنها. تمام فضاهایی که به

عنوان ورودی در سطح شهر شناخته می شوند، فضای شهری به حساب نمی آیند، زیرا حال و هوای خصوصی بر بسیاری از آنها حاکم است. از میان طیف وسیع ورودی ها، ورودی شهر و ورودی محله، فضاهایی عمومی در عرصه شهر هستند که می توانند نقش فضای شهری را نیز به خود گیرند.

نقشه شماره (۴) محورهای ورودی شهر ملایر منبع: نگارندگان

وضع موجود ورودی‌های شهر ملایر

ورودی‌های شهر ملایر از لحاظ جذابیت زیبا هستند اما باید گفت که تنها از منظر فضای شهری و فضای سبز مورد توجه و دقت قرار گرفته‌اند. با توجه به اینکه قابلیت‌های بسیار زیادی جهت جذاب شدن مشکلاتی نیز دارند.

- ۱- عدم وجود سرویس‌های بهداشتی عمومی مناسب
- ۲- عدم وجود نور پردازی‌های جذاب‌تر در شب در این ورودی‌ها
- ۳- عدم وجود شیرهای آتشنشانی که اغلب در ورودی‌های شهر مکان‌یابی می‌شوند
- ۴- عدم وجود آب خوری، سطل زباله، نیمکت، پایه چراغ‌های شکیل و جذاب و ست‌های تندرستی با رنگ‌آمیزی‌های شاد و هماهنگ در حوزه پیاده‌روها خصوصا در ورودی‌های بروجرد و همدان

۱۰- نقش سیمای شهری در بهبود کیفیت زندگی شهری در ملایر

با عنایت به مباحث پیشین می توان رابطه سیمای شهری و توسعه شهری را بهتر درک کرد. سیمای شهری به عنوان مجموعه ای از وسایل، اشیاء، دستگاه ها، نمادها، عناصر،

علائم و ... که در شهر و خیابان و فضای باز نصب می شود و استفاده عمومی دارد شامل عناصری متفاوت است. از مهم ترین این عناصرها ساختمان ها، خیابان ها، مسیرها، میدان ها ایستگاه های اتوبوس، علائم شهری، منابع نوری، صندوق پست، سطل های زباله است که، برای راحتی، آسایش و زیبایی تعبیه شده اند. دسته دیگر از این عناصر برای ایجاد رابطه بین شهروند و شهر و تعامل این دو و تعریف هویت ارائه می شوند و مهم ترین آنها نمادهای ارائه دهنده اطلاعات شهری نمادهای کنترل و تنظیم حرکت شهروندان در سطح شهر، نمادهای ایجاد امنیت روانی و فیزیکی در شهر و ... هستند.

به طور کلی سیمای شهری در چهار گروه اصلی تقسیم می شود که شامل مبلمان خیابان، مبلمان پارک، مبلمان ترافیکی و مبلمان اطلاع رسانی و تبلیغات است. در کل نقش سیمای شهری در توسعه کیفی شهر و بهبود زندگی شهروندی موثر است و به دو دسته تقسیم می شود:

۱- نقش مبلمان شهری در بهبود کیفیت زندگی شهری؛

۲- نقش مجزای چهار دسته عناصر فوق الذکر در امنیت، آرامش و بهبود زندگی در

شهر.

طبق تقسیم بندی فوق نقش سیمای شهری در کل باعث بهبود تجهیزات شهری، تقویت فضای زیستی شهری، ساماندهی بهتر فضای شهر، نظم یافتن فضای زندگی، تناسب و قیاس مند شدن زندگی، عدم یکنواختی ساختمان ها و مکان های فیزیکی در شهر می شود. به عبارت دیگر مبلمان شهری با تقویت تجهیزات شهری یا اثاثیه خیابانی باعث آسایش حفاظت، زیبایی و راحتی و راهنمایی زندگی در شهر می شود.

مبلمان شهری در این شکل از کارکرد به سه نوع تجهیزات کاربردی، تجهیزات ایمنی و تجهیزات زیبا سازی محیط زیست امنیت و آسایش محوری است.

از این زاویه رشد شهرها و حومه های شهری باید به گونه ای باشد که مانع روزمرگی و بی هویتی شود. به عبارت دیگر مبلمان شهری باعث بالا رفتن جذابیت ها و شکل گیری ذهنیت شهروندی، نمود یافتن نمادها، تعامل میان بافت اجتماعی شهر و بافت فیزیکی شهر می شود. علاوه بر این مبلمان شهری باعث می شود فرهنگ و مبانی فرهنگی جامعه خود را در ساخت و سازها بازتاب پیدا کند و نمایانگر فرهنگ عمومی مردم و شهروندان باشد.

علاوه بر این، مبلمان شهری باعث می شود نقش مکملی در کنار فعالیت خانواده ها در منازل شخصی شکل بگیرد. مبلمان شهری اگر به خوبی اجرا شود میزان بروز خشونت و

ناهنجاری های اجتماعی را کاهش می دهد و نیز ذهن و روحیه شهروند را به زیبایی سوق می دهد که این امر خود باعث توسعه کیفیت شهر می شود و در یک سیکل و چرخه باعث بالا رفتن کیفیت زندگی می شود.

ساماندهی تجهیزات شهری نقش پیشگیرانه در کاهش مشکلات اجتماعی، فرهنگی و ترافیکی شهروندان و شهرها دارد. مبلمان شهری در قالب ۱۰۰ عنوان خدمات رسانی و هزاران نوع محصول مستقیماً به آرامش شهری و شهروندان رابطه دارد. از این رو مبلمان شهری چون سطح رضایت شهروندان را از زندگی شهری افزایش می دهد باعث همکاری بیش تر شهروندان و مدیران شهری می شود و میزان مالیات ها و پرداخت های شهروندان بالا می رود و در نهایت این امر باعث تقویت مبلمان شهری و بهبود زندگی شهری می شود.

۱۱- پاسخ به سوال تحقیق:

با توجه به مطالعات صورت گرفته و نتایج تحقیق می توان مهم ترین عوامل موثر در نابسامانی سیمای شهر ملایر را در موارد زیر جستجو نمود:

به نظر می رسد زمینه های آشفتگی در سیمای شهر را از محورهای زیر می توان جستجو کرد:

- ۱- الزامات قانونی و مقررات مرتبط؛
- ۲- روش های نظارت و کنترل توسط نهادهای مسئول شهری؛
- ۳- مدیریت و اجرای طرح های بهسازی سیمای شهر؛
- ۴- فرایند تهیه طرح های مرتبط با سیمای شهر از زاویه مبانی نظری و روش شناختی؛
- ۵- روش و بینش رایج طرح های جامع و تفصیلی شهرها در پرداختی به مقوله سیمای شهری؛
- ۶- الگوهای ساخت و ساز و اجرا و نوع مصالح؛
- ۷- الگوهای طراحی و معماری ابنیه؛
- ۸- محدودیت های مالی و فنی در اجرا؛

با توجه به محورهای فوق به نظر می رسد در حال حاضر شهرداری ملایر به عنوان عامل اصلی کنترل و نظارت بر چگونگی شکل گیری سیمای شهری با مسائل متنوعی روبرو هستند. طیف گسترده ای از معضلات از آلودگی های بصری ناشی از الگوهای رایج تبلیغات در شهر گرفته تا طرح های بهسازی منظر شهری در مقیاس شهری مسایلی که هم در حوزه

خرد و هم در مقیاس کلان در شهر نمود یافته‌اند و بخش عمده‌ای از دغدغه‌های مدیریت شهری را به خود اختصاص داده‌اند.

امروزه مدیران و متخصصان و شهروندان همگی بر این موضوع که نمای سیمای شهر نیازمند بهسازی هستند اتفاق نظر حاصل کرده‌اند. اما مسأله اصلی چگونگی برخورد با این موضوع و ابزارها و روش‌های مورد توافق و کارآمد است. روش و بینشی که با درک واقعیت‌های اجتماعی - فرهنگی و شناخت مکانیزم‌های پیدا و پنهان شهر، اقداماتی مؤثر را در زمینه ارتقاء کیفیت‌های فضایی - کالبدی سیمای شهر سبب شود و زمینه ارتباط تأثیرگذار و دو سویه مردم - به عنوان صاحبان شهر - و شهر را فراهم آورد. بنظر می‌رسد در شرایط حاضر، چنانچه بتوان درک صحیحی از وضع موجود و نقاط ضعف و قوت و فرصت‌ها و تهدیدهای آن به عمل آورد،

می‌توان چشم‌اندازی را به سوی تهیه و تدوین الگوها و ضوابط انعطاف‌پذیر، در عین حال کارآمد و تأثیرگذار در زمینه بهسازی سیمای شهرها خلق کرد.

انجام این مهم بی‌تردید تنها با بر هم نهی تمام توان تخصصی و تجربه‌های عملی و علمی صاحب نظران شهری و امکانات و تجربیات مدیریتی و اجرایی مدیران شهرداری‌ها امکان‌پذیر می‌باشد. همچنین جهت اجرایی شدن فرایند ساماندهی سیمای شهری نیز می‌باید تشکیل کارگروه‌های معماری و طراحی شهری (جهت تدوین ضوابط و اصول اجرایی سیمای مطلوب شهری)، رسمیت یافتن دانش طراحی شهری در نظام برنامه‌ریزی و کنترل ساخت‌وساز شهر و تعریف جایگاه و اهمیت سیمای شهری در ذهن مجریان و مدیران شهر می‌توانند راهکارهایی مؤثر در دست یابی به الگویی کارآمدتر در پرداختن به مسأله سیمای شهر باشند.

نتیجه گیری:

انسان در محیط زندگی یا شهر خود احساس آرامش و رضایت کنند. باید اذعان داشت که سیمای شهری مناسب رکن مهمی در هویت سازی شهری و شهروندی است یعنی هم به شهر هویت می دهند و هم شهروند را هویت می بخشد که در ادامه شهر باشهروند خود ارتباطی هویتی برقرار میکنند و سیمای شهری در روح و جان شهروند ریشه دوانده و با آن صحبت می کند و می توان به وسیله مبلمان شهری با کیفیت جلوی بسیاری از نارسائی‌ها و

مشکلات آینده شهر را گرفت و این مورفولوژی شهری است که هم پاسخگوی نیاز فیزیکی شهر نشینان و هم پاسخگوی نیاز روحی و روانی آنان را فراهم می کند.

در واقع می توان گفت نخستین اقدام در برآوردن خواسته یک شهروند ایجاد امنیت روحی و روانی توسط متولیان شهری است همان طور که انسان به غذا نیاز دارد از لحاظ روحی و روانی برآوردن امنیت نیز لازمه وجودی آن است بنابراین سیمای شهری با کیفیت باعث آرامش در شهروند و موجب افزایش کیفیت روحی و روانی وی خواهد شد. بررسی تاریخی شهر ملایر نشان داد که شرایط محیط طبیعی، شامل وضعیت طبیعی شهر، منابع آب، اقلیم، موقعیت جغرافیایی و سیاسی و مرکزیت شهر نسبت به سکونتگاه های پیرامون همواره شرایط مناسبی را برای یک شهر مطلوب دارا بوده است. لیکن بنا به شرایط اقتصادی و اجتماعی مانند مهاجرت های بی رویه، عدم برنامه ریزی مناسب در زمینه مدیریت شهری و منطقه ای، افزایش جمعیت و... موجب عدم تعادل بین شرایط توسعه شهری و جمعیت و خدمات مورد نیاز شده و با گذشت زمان فاصله بین آنها زیادتر شده است. تا جایکه امروزه کم تر هویت بصری از تاریخ شهر سازی و معماری شهر ملایر می توان مشاهده نمود. در صورتی که در شهری سیمای شهری مناسب وجود داشته باشد امنیت فردی و شهری و اجتماعی رشد می کند، ناهنجاری کاهش می یابد، احتمال وقوع جرم کاهش پیدا می کند، احساس رضایت خاطر از زندگی در شهر بالا می رود، خاطرات شکل می گیرند، زندگی شهروند معنا می یابد. زمینه برای گفتگوی متقابل شهروندان بالا می رود و تنش و دعوای می گردد، تبادل نسل ها به خوبی انجام می شود، شهر طعم زندگی به خود می گیرد و فرهنگ فردی و اجتماعی و ملی رشد می کند.

از سوی چگونگی وجود سیمای مناسب به کاهش جرم کمک می کند. چگونه این مبلمان به خیابان و کوچه معنا می بخشد و چگونه شهروند با فضاهای شهری رابطه دو جانبه برقرار می سازد.

مورد دیگر اینکه مشاهد می کنیم که جهان مدرن چگونه در مسیر این واقعیت قرار گرفته است که شهر را از مکانی برای سرپناه شب و خواب و خوراک به مکانی برای زیست جمعی، گفتگوی جمعی، نمایش جمعی، بروز شخصیت، شکل گیری هویت و ... تبدیل کند. همچنین سیمای شهری می تواند فرهنگ فردی، شهری، ملی را غنا بخشد و به ابزاری برای تقویت فرهنگ، کیفیتی تر شدن فرهنگ و ابزاری برای اقدام و عمل فرهنگی تبدیل شود. مجسمه ها و علائم فرهنگی، تابلوهای اطلاع رسانی، اسامی خیابان ها، رنگ ها

می توانند با شهرنشین سخن بگویند و نگذارند او در پیچ و تاب زندگی در شهر به پیچ و مهره تبدیل شود و این که مبلمان شهری نقش بی بدیل در فرهنگ تعامل و گفتگو، جذب گردشگر و توریست و بازگویی فرهنگ ملی به توریست ها دارد .

سیمای شهری باید پاسخ گوی مهم ترین بخش زندگی انسان شهری (اوقات فراغت) باشد و بتواند با انواع وسایل و ابزارها این زمان مهم را معنا دهد تا شهروند در بلند مدت به بی هویتی تبدیل نشود.

پژوهش نشان داد که ملایر تا رسیدن به استانداردهای سیمای شهری سالها عقب است و این لزوم توجه بیش تر متولیان شهری به این مقوله را بیش تر می سازد. شهری چون ملایر دارای قابلیت های گردشگری، توریستی است و باید با عنایت به اقلیم، فرهنگ مردم، موقعیت خود تأثیرات این شهر در غرب کشور به مقوله مبلمان شهری بسیار عمیق تر مورد توجه قرار گیرد و از شکل سنتی خارج شود.

راهکارها و پیشنهادهای

به طور کلی نتایج این تحقیق نشان می دهد برای بالا بردن کیفیت زندگی شهری در ملایر با کمک مبلمان شهری باید مسئولان شهری راهکارهای زیر را مورد توجه قرار دهند:

- ۱- محوریت بخشیدن فرهنگی به شهر ملایر در ایران و جهان
- ۲- تقویت نقش الگوسازی شهر ملایر برای شهرهای غرب کشور
- ۳- بر جسته نمودن عناصر فرهنگی در سیمای شهری
- ۴- تغییر در نگرش سنتی به سیمای شهری در تفکر مدیران شهری
- ۵- تقویت نقش سیمای شهری در کاهش جرائم شهری
- ۶- شناخت عنصر هویت شهروندی در ساخت سیمای شهری و شهر ملایر
- ۷- پیشنهاد می شود، سیمای شهر ملایر در حوزه اطلاع رسانی عمومی تقویت شود، بر حوزه تعاملی شهروندان بیش تر توجه شود و تلاش گردد.
- ۸- در حوزه کاهش جرم و ناهنجاری های شهری بیش تر، از نگرشهای برنامه ریزی شهری و از جمله زیباسازی شهر بهره گرفته شود.

منابع و مأخذ:

۱. آسایش، ح، ۱۳۸۰، فرهنگ شهری: سنجش کیفیت زندگی در یکصد شهر بزرگ جهان، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸، ۱۰۵ - ۹۴.
۲. پاکزاد، ج، ۱۳۸۰، راهنمایی طراحی فضاهای شهری ایران - وزارت مسکن و شهرسازی، معاونت شهرسازی و معماری وزارت کشور، ۶۶ - ۶۳.
۳. پاکزاد، ج، ۱۳۸۶، مبانی نظری و فرایند طراحی شهری - وزارت مسکن و شهرسازی، چاپ دوم. تهران انتشارات شهیدی، صص ۷۸ - ۶۷.
۴. پیران، پ، ۱۳۸۴، هویت شهرها: غوغای بسیار برای مفهومی پیچیده، مجله آبادیها، سال پانزدهم، شماره ۴۸، معاونت شهر سازی و معماری وزارت کشور، ص ۶.
۵. توسلی، م، ۱۳۷۱، اصول و روش های طراحی شهری و فضاهای مسکونی در ایران، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران، چاپ سوم.
۶. توسلی، م، ۱۳۷۶، طراحی فضاهای شهری، مرکز مطالعات و تحقیقات معماری و شهرسازی ایران، ص ۳۳.
۷. تیموری، پ، رحمانی، ب، عراقی، ش، ۱۳۸۹، بافت فرسوده ملایر و راههای ساماندهی آن، فصلنامه علمی پژوهشی آمایش محیط، سال سوم، شماره هشت، صص ۱۳۳ - ۱۱۷.
۸. جاجرمی، ک، کلتی، ا، ۱۳۸۵، سنجش وضعیت شاخص های کیفیت زندگی در شهر از نظر شهروندان مطالعه موردی (گنبد قابوس)، مجله جغرافیا و توسعه، صص ۱۸ - ۵.
۹. رضایی، م، ذبیحی، ح، ۱۳۹۵، تاثیر سیمای شهر بر حس رضایت شهروندان در مدیریت شهری، کنفرانس بین المللی مهندسی معماری و شهرسازی. تهران.
۱۰. زندیه، م، زندیه، ر، ۱۳۸۵، نقش مبلمان شهری در هویت و سیمای شهری، اولین همایش شهر برتر، طرح برتر، سازمان عمران شهرداری همدان.
۱۱. سعیدنیا، ا، ۱۳۸۲، طراحی فضاها و مبلمان شهری - کتاب سبز شهرداری های کشور، تهران، جلد دوازدهم، ۱۷ - ۱۶.
۱۲. شایسته فر، م، ۱۳۸۹، کاربرد نقش مایه های تزئینی هنر اسلامی بر مبلمان شهری، انتشارات مطالعات هنر اسلامی، چاپ دوم، ص ۴۰.
۱۳. شکویی، ح، ۱۳۷۳، دیدگاه های نو در جغرافیای شهری - انتشارات سمت، تهران، چاپ دوم، جلد اول.

۱۴. فرجی، ک، بایزیدی، ق ۱۳۹۲، بررسی عوامل کیفی تاثیرگذار در سیمای شهرنمونه موردی خیابان فردوسی سنندج، کنفرانس بین المللی عمران، معماری و توسعه پایدار شهری تبریز، ۲۷ و ۲۸ آذر .
۱۵. فرجی ملائی، ا، عظیمی، آ، زیاری، ک، ۱۳۸۹، تحلیل ابعاد کیفیت زندگی در نواحی شهری ایران، مجله پژوهش و برنامه ریزی شهری، سال اول، شماره دوم، پاییز، ۱۶-۱.
۱۶. قائم، گ، ۱۳۶۷، فضای شهری و معلولین، وزارت مسکن و شهرسازی، انتشارات مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، ۳۶-۳۰.
۱۷. لطفی، ص، ۱۳۸۸، مفهوم کیفیت زندگی شهری: تعاریف، ابعاد و سنجش آن در برنامه ریزی شهری. فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیای انسانی، سال اول، شماره ۴، ۸۰-۶۵.
۱۸. لینچ- کوین، ۱۳۷۲، سیمای شهر، منوچهر مزینی، انتشارات دانشگاه ملی ایران، ۳۷۲-۳۳۱.
۱۹. لینچ- کوین، ۱۳۸۱، تئوری شکل خوب شهر، سید حسن بحرینی- انتشارات دانشگاه تهران، ۵۷۸-۵۷۴.
۲۰. مرتضایی، س، ر، ۱۳۷۹، طراحی مبلمان برای خیابان، ماهنامه شهرداری ها، سال دوم، شماره ۱۷، مهر ماه .
۲۱. مرتضایی، س، ر، ۱۳۷۹، رهیافت هایی در طراحی مبلمان شهری، چاپ اول، تهران انتشارات سازمان شهرداری های کشور، ۲۰- ۱۸.
۲۲. مرتضایی، س، ر، ۱۳۸۱، طراحی مبلمان برای خیابان، ماهنامه شهرداری ها، سال دوم شماره ۱۸ آبان ماه
۲۳. هادوی، س، ۱۳۸۱، اثاثه شهری، ماهنامه پیام بشر، شماره ۸ و ۹.
۲۴. هاشم پور، ر، ۱۳۸۵، جایگاه معلولان در طرح های معماری و شهرسازی ایران، همایش ملی مناسب سازی محیط شهری تهران، ۱۲۵- ۱۲۳ .
۲۵. هاشم پور، ر، ۱۳۹۰، کتاب مبلمان شهری و زیبا سازی شهری، انتشارات سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، تهران، ۹۱- ۸۸ .

26. Richard. D. Young. 2008. Quality of Life Indicator Systems– Definitions, Methodologies, Uses, and Public Policy Decision Making (Internet, Accessed in 14 April 2012).

27. Oktay , D and Rustemla, A. 2010. Measuring the quality of urban life and neighbourhood satisfaction: Findings from Gazimagusa

-
- (Famagusta) Area study international journal of social sciences and humanity studies Vol 2, No 2, ISSN: 1309-8063 Online .
28. Das, Daisy. 2008. Urban Quality of Life: A Case Study of Guwahati, Soc Indic Res 88:297–310.
29. Apparicio, Philippe, Anne-Marie Se'guin, Daniel Naud . 2008 . The Quality of the Urban Environment Around Public Housing Buildings in Montre'al: An Objective Approach Based on GIS and Multivariate Statistical Analysis, Soc Indic Res 86:355–38 .

